illecebris attrahente peccavit. Ut ergo anima suo corpori purificetur, holocaustum septima die peragitur. „ Aliam causam, seu rationem hujus moris tradit Amalarius *l. 3. de Eccles. offic. cap. 44.* his verbis: „ Purgatio mortui hominis per sacrificium sacerdotis tertia die, & septima congruit naturæ humanæ. Constat homo ex anima, & corpore; anima tribus quasi quodammodo columnis erigitur, ut diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: corpus vero quatuor notissimis elementis subsistit. Peccatum animæ, quæ neglexit cultum Dei in cogitatione, in vita, & intellectu, humiliter confitendo, offerimus Deo tertia die, ut ab his peccatis purgetur. Similiter peccatum quod per corpus gessit, cupimus purgare in quarto die, post tertium diem, idest septimo post mortem suam. Duobus modis committitur peccatum, aut faciendo ea quæ non debuimus facere, aut omittendo ea quæ debuimus facere. Usque ad septimum diem, in quo numero designatur universitas, omnia peccata quæ egit, & non debuit agere deflemus, & pro his rogamus seorsum pro anima, & seorsum pro corpore. „ Alias rationes adducunt Jul. Lavorus *lucubr. tit. 2. c. 15. n. 81.* Vicecomes *de ritib. Missa, l. 3. c. 9.* Apud Gentiles etiam in usu fuit sacrificium novemdiale, quod fiebat nono die ab obitu, seu die, quo defunctus sepulturæ traditus erat. Apulejus *lib. 9.* ibi: „ Jamque nono die rite completis apud tumulum solemnibus. „ Et Horatius *in Epod.* ibi.

Novemdiales dissipare pulveres.

Donatus in Phormione: „ in nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur. Plura Lipsius *ad l. 6. Tacitri*, in illis verbis, *Novemdialem eam cœnam dixisset*. Dorleans *ibi, fol. 528.* Baptista Pius *tom. 1. thesauri crit. c. 115.* Stuchius *de sacrificiis, fol. 151.* Hæredesque, & ceteri defunctorum propinqui intra illos novem dies in judicium vocari vetantur *in leg. si ex re, §. illud, ff. de stipul. servor. authent. ut cum, de appel. §. meminimus* Ant. Perez *ad tit. C. de relig. n. 13.* Narbona *in hotographia, hora 24. a n. 18.* & hi novem dies feriæ novendiales vocantur, quia nono post mortem die, completis ad tumulum solemnibus, funeri finis imponeretur. Joannes Kirmanus *l. 4. de funer. c. 1.* Festus Pompejus *verbo novemdiales feriæ*, Osualdus *l. 23.* Donelli, *c. 2. litt. X*, & intra novemdiale, sive justorum persolutionem, piaculum contrahebat hæres hæreditatem adeundo. Festus Pompejus *verb. Verrias*, ibi: „ Everriator est, qui accepta jure hæreditate, justa facere defuncto debet: qui si non fecerit, aut quid in ea re turbaverit, suo capite luat. „ Cujus piaculi mentio extat *in l. ait Prætor 7. §. in causa 3. de jure delib.* Et ita capitalem pœnam contrahi docuit Anton. Silvius *l. singulari ad leges Regias, c. 25.* quare vix erat ex hæredibus unus, qui intrepido ausu hæreditatem adiret, cum per illos novem dies funesta familia esset, ut colligitur *ex l. ex re 26. §. ult. de stipul. servit.* ubi extat præclare Gothofredi nota. Hæc tamen pœna in nuctationem anniversariam porcæ ante fruges, quæ ob id præcidanea appellabatur, commutata fuit, ut monent Turnebus *lib. 17. adversf. cap. 10.* Joan. Kirmanus *de funeribus l. 4. c. 1.* Jacobus Gutherus *de jure manium l. 1. c. 16.* De Missa die nona pro defunctis offerenda agunt Clemens Rom. *l. 8. const. c. 42.* S. Augustinus *q. 172. in Genesim*, qui videtur id reprehendere; sed revera tantum reprehendit abusum quorumdam defletentium in eo ritu ad novendialia Etnicorum. Jure igitur nihil labis in eo ritu agnoscit Alcuinus *lib. de divinis offic. §. penult.*

3 f *Vigesimo, tricesimo.*) Consonat caput *ex c. 3. de V. S.* sed vereor, ne in utroque textu legendum sit, *trigesimo, & quadragesimo*, cum in sacris canonibus, & apud Sanctos Patres, tam diei trigesimi, quam quadragesimi mentio reperiatur, *c. nullus, 44. dist. c. quia alii 13. q. 2.* Et diei tricesimi meminerunt D. Ambrosius *in orat. de obitu Theodosii*, ibi: „ Sed in Deuteronomio scriptum est, quia planxerunt filii Israel Moysen diebus 30. & consummati sunt dies luctus. Utraque ergo observatio habet auctoritatem, quia necessarium pietatis impletur officium. „ In testamento B. Ephrem hæc verba extant apud Surium *tom. 1. Cum trigesimum diem complevero, mei memoriam faciatis.* Albinus Flaccus *d. c. de tertia, septima, & tricesima die pro mortuis*, Amalarius *l. 3. de Eccl. offic. cap. 44.* & *l. 4. cap. 42.* Alcuinus *l. de divin. offic. §. penult.* & diei quadragesimi meminerunt D. Clemens *l. 8. constit. c. 48.* ibi: „ Peragatur dies tertius mortuorum in psalmis, in lectionibus, atque orationibus, propter eum qui die tertia resurrexit. Item nonus in commemoratione superstitum, atque defunctorum etiam quadragesimus secundum veterem formam. Moysem enim hoc modo populus luxit. D. Ambrosius *de obitu Theodosii*, ibi: Ejus ergo Principis, & proxime conclamavimus obitum, & nunc quadragesimum celebramus, assistente sacris Altaribus Honorio Principe, quia sicut S. Joseph Patri Jacob quadraginta diebus humationis officia detulit, ita & hic Theodosio Patri justa persolvit. „ Et cum de his diebus, tertio, septimo, nono, trigesimo, & quadragesimo, plura erudite cumulaverit Spondanus *de Cœmeteriis, p. 3. l. 1. c. 16.* Vicecomes *tom. 2. de ritibus Missa, l. 4. ex c. 6. usque ad 16.* Tamayo *in Martyrol. Hispan. die 2. Novembris*, Cohel. *in notit. Cardin. cap. 15. privil. 40.* Jul. Lavorus *d. c. 15. ex n. 70.* Menardus *ad concord. regul. cap. 7. fol. 218.* de die vigesimo nullus est qui agat, unde credo legendum esse, *vigesimo*, & *quadragesimo*.

COMMENTARIUM.

POrtionem canonicam Episcopo deberi ex legatis piis, oblationibus, & aliis, quæ occasione funeris Ecclesiæ obveniunt, docetur *in cap. 1. cum seq. 10. q. 3. cap. de his, cap. decernimus, 10. q. 1. cap. constitutum, 16. q. 1. Clement. dudum, de sepult. c. de quarta, de prescript. c. conquerente, de offic. ordin. cap. dudum, de decimis, c. cum olim, de censibus, c. ex parte, el 3. c. cum inter, de V. S. l. 5. & 6. tit. 13. p. 1. c. offerti, c. requisisti, hoc tit.* sicut apud Romanos Caria ex testamentis decurionis quartum vindicabat, *l. sancimus, Cod. de sacros. Eccles.* docent post Lapum, & Petrum de Ubaldis *in tract. de canonica portione*, Covar. *hic*, Barbosa *de potest. Episc. 3. part. alleg. 86. & lib. 3. juris Eccles. c. 19. per tot.* Solorzanus *de jure Indiar. tom. 2. lib. 3. c. 22. n. 24.* Jul. Lavorus *lucubr. tit. 2. c. 15.* Lemaistre *de jurib. Episc. lib. 2. c. 2.* Corvinus *lib. 2. aphorism. jur. Pontif. tit. 37.* quæ debetur tripliçi ex causa. Prima in recognitionem superioritatis, ut contingit in aliis juribus Episcopo competentibus, de quibus *in c. conquerente, de offic. ordin.* Secunda ob communicationem, quæ inter Episcopum, & Ecclesiam sibi subjectam reperitur, *d. c. requisisti, vers. Secus*. Tertia ob curam, quam habet omnium Ecclesiarum suæ Diœcesis. Barbosa *in d. c. 19. n. 2.* etsi aliqui docuerint, hanc canonicam portionem sublatam esse postquam jus cathedratici Episcopis datum est, & taxatum in Concil. Bracharensi relato *in c. 1. 10. q. 3.* in illis verbis: „ Placuit ut nullus Episcoporum, cum per diœceses suas ambulant præter honorem Cathedræ suæ, id est duos solidos, aliquid aliud super Ecclesias tollat. „ Tamen contrarium recte defendit Lemaittre *d. c. 2.* ideo enim in eo canone decernitur, quod Episcopi ab hac canonica portione se abstinerent, quia Ecclesiæ inopes reperiebantur, nec habebant unde possent expensis necessariis subvenire; quo casu certum est, canonicam portionem Episcopo non deberi, ex hoc textu, & similibus; post illum enim canonem adhuc in Hispania reperimus, tertiam partem oblationum Episcopos percepisse: siquidem in Concil. Toletano 4. celebrato æra 671. 60. fermę annis post Concil. Brachar. *in c. 33.* mentio fit hujus canonicæ portionis: & in Conc. Tolet. 7. *can. 4.* non prohibetur Episcopis tertiam partem oblationum tollere, sed tantum ab iniquis exactionibus se temperare. Rufus Concil. Tolet. 9. *can. 6.* permittit ut Episcopus tertiam sibi debitam auferat, & det quod voluerit. In Conc. Toletano 16. relato *in c. 3. 10. q. 3.* permittitur Episcopis tertiam illam partem tollere, modo Ecclesiis reparandis invigilent: refertur *in cap. 3. 10. q. 3.* Circa quotam vero partem hujus portionis canones non consentiunt. Quarta pars præfinitur *in cap. requisisti, vers. Et quidem*. Et regulariter quarta tantum supponitur in juribus compilatis sub causa 10. *q. 3.* & aliis supra adductis: imo in Concilio Aurel. 1. *can. 15.* habetur, ut Episcopus medietatem oblationum percipiat, ut relertur *in c. antiquos 10. q. 1.* Et *in c. de his, ead. causa & quæst.* tertia pars tantum conceditur. Pro quorum canonum concordia dicendum est, ex oblationibus factis in Ecclesia ipsa matrice Episcopum dimidiam partem sibi vindicare; ex aliis vero factis inferioribus Ecclesiis, tertiam tantum; unde textus *in d. c. antiquos*, ad primum casum; textus vero *in d. c. de his*, ad secundum referendi sunt, ut docet Lemaistre *ubi supr.* Illud certum est, quod cum hæc canonica portio sit tota juris Ecclesiastici, consuetudine minui augerive potest, imo & in totum tolli, ut in his Regnis Hispaniæ, in quibus loco ipsius canonicæ portionis tantum Episcopus percipit luctuosam, ut referunt Solorzanus, & Barbosa *ubi supra*, qui de hac portione late agunt: in præsenti tantum proponitur exceptio hujus doctrinæ, videlicet ut canonica portio non præstetur de rebus relictis pro fabrica, aut luminaribus Ecclesiæ, nec de relictis pro anniversario, sacrificiilve dicendis septimo, nono, trigesimo, & quadragesimo die; quod etiam probatur *in cap. ex parte 31. de V. S.* nisi in fraudem canonicæ portionis Episcopo debitæ id fiat, idest, nisi oblationum nomine, mortuariive ea relinquatur, ut Episcopus canonica portione sibi debita privetur. Nec deducitur hæc portio ex legato relicto pro armis, equisve ad expeditionem Terræ sanctæ, *c. in nostra 10.* ubi dicemus *de sepulturis*. Jure etiam civili non deducebatur quarta Falcidia ex legatis Diis relictis pro ornamentis templorum, & supellectili sua. Paulus *l. 4. sent. tit. 3.* ibi: „ Lex Falcidia, itemque Senatusconsultum Pegasianum, deducto omni ære alieno, Deorumque donis quartam residuæ hæreditatis ad hæredem volait pertinere: „ nisi legati relicti Diis commodum ad eorum Flamines perventurum esset; nam tunc Falcidia locum habebat, *l. 1. §. ad municipium, ff. ad leg. Falcid.* etsi textus illos aliter concilient Goveanus *in d. §. ad municipium*, Cujacius *in notis ad ipsum Paulum*, Forner. *lib. 2. select. cap. 25.*

TITULUS XXVII.

De successionibus ab intestato.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a apud Altenen. habito.

SEd hoc ibidem inventum est de Episcopis, presbyteris, & clericis, si hæreditas a Domino Rege, vel ab alio Principe, vel amico suo, super hæreditariam sortem sibi devenerit, vel acquisierunt, donare ei liceat hanc cui voluerint, dum *b* vivunt, pro remedio animæ ad Ecclesiam quamcumque elegerint, vel consanguineis suis, vel amicis. Sin autem antea objerint, qua firmiter perfecerint, altari, cui serviunt, omnia perpetuo sanctificentur, & in jus tradantur. Similiter de presbyteris statutum est. Hildebertus Moguntiensis Archiepiscopus subscripsit. Robertus Treverensis Archiepiscopus subscripsit. Adalvvardus Fardinensis Episcopus subscripsit. Richuvinus Argentinensis Episcopus subscripsit. Nostingus Constantiensis Episcopus subscripsit. Unevvanus Podarbrunensis Episcopus subscripsit. Udalricus Augustensis Episcopus subscripsit. Bernardus Halvvartanensis Episcopus subscripsit. Rumaldus Minugardenovvardensis Episcopus subscripsit. Eberis Mindunensis Episcopus subscripsit. Necnon, & Abbates cum ceteris sacris ordinis viris subscripserunt.

NOTÆ.

1 a *Altenen.*) *Altheim*, legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & apud Burchardum *lib. 1. Decreti, cap. 227.* Ex quo ita restituo præsentem textum. Concilium hoc celebratum fuit in Germania temporibus Conradi, ex quo Concilio, *can. 37.* qui ultimus est, fiquidem post eam subscriptiones annectit Burchardus, deductus est textus hic.

b *Dum vivunt.*) Etiam in testamento, quia de his bonis adventitiis clerici omni tempore disponere poterant, ut probavi *in cap. cum in officiis, de testam.*

COMMENTARIUM.

2 Conclusio probatur. EX hoc Concilii Germanici canone sequens communiter deducitur assertio; „ Clerico ab intestato decedente, nullis extantibus consanguineis, seu cognatis, succedit Ecclesia, in qua ministrabant. „ Probant eam textus *in cap. quicumque*, & fere per totam 12. *quæst. 3. cap. si Episcopus, cap. ult. 12. quæst. 5. cap. cum tibi, de testam. cap. 2. de pœnit, cap. 3. hoc tit. in 1. collect., l. si quis presbyter, auth. licentiam; Cod. de Episcopis & Clericis, Novel. 131. c. 13. in fine, l. unic. Cod. Theod. de bonis cleric.* Consonat lex 4. *tit. 21. part. 1.* lex 13. *tit. 8. lib. 5. Recopil.* Carolus *lib. 5. Capitul. cap. 175.* & *in addit. 3.* Ludovici, *cap. 17.* ibi: „ Si quicumque ex gradu Ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione decesserit, hæreditas ejus ad Ecclesiam, ubi servivit, devolvatur: similiter de sanctimonialibus. „ Illustrant ultra congestos in præsenti, a Barbosa, & Garanna in præsenti, Matienzo *in d. l. 13.* Garcia *de tacito fideicommiss. num. 42.* Fornerius *lib. 4. rerum quotid. cap. 7.* Vighel. *in method. juris Pontific. fol. 279.* Noguerol. *allegat. 75. num. 80.* Donellus *lib. 9. comm. cap. 1.* ubi Osualdus *littera T.* Petrus Gregorius *lib. 45. syntagm. cap. 15.* Canisius *in præsenti*, I. Gothofredus *in l. unic. Cod. de bonis cleric.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap. 11. num. 13.* Gibalinus *de clausur. dissquis. 1. cap. 3. §. 3.*

3 Impugnatur conclusio. Sed hæc assertio difficilis valde redditur sequenti juris considerationes; nam in bonis vacantibus nullo existente legitimo hærede; fiscus succedit, *l. si hæredem 10. Cod. de insiti. testam. l. penult. Cod. de præpos. sacri cubic. lib. 11. leg. 1. §. si quis in furore, Cod. de curat. furios. l. recusare 6. §. sed si fisco, ff. ad Treb. l. 1. in princip. ff. de successi. edict. l. 4. §. eadem, ff. de fideicommiss. liber. l. 1. §. 2. ff. de jure fisci*. Rationem reddit Cassiodorus *lib. 6. ep. 8.* his verbis: „ Quia Principis persona post omnes debet esse, nec optare solet acquirere, dummodo sint, qui relicta debeant possidere. Facit Symmachus Theodosio scribens *lib. 10. ep. 55.* ibi: Statuerat receptus in cœlum germanus numinis vestri, cum Marcianus dudum protector Agratiæ bona tanquam vacantia postulasset, ut si hæreditas scriptum successorem, vel legitimum non haberet, in jus fisci, tanquam Domino, jure concederet. „ Nec tantum in bonis vacantibus laicorum, verum & in bonis clericorum id observatum legimus; imperante enim Henrico II. tentavit Rogerus Eboracensis Archiepiscopus obtentu Pontificii privilegii jus antiquum desuetudine exoletum repetere, & clericorum intestatorum bona Ecclesiæ suæ adscribere; sed non solum inane privilegium mansit ob Regis intercessionem, quin etiam moriente Archiepiscopo bona ejus fiscus occupavit, quasi vacantia: Refert Matthæus Parisiens. *in Henrico II. anno Christi 1181.* ibi: „ Eodem anno Rogerus Eboracensis Archiepiscopus diem clausit supremum duodecimo Kalend. Decembris, qui adhuc vivens a Papa Alexandro privilegium impetraverat, ut si clericus suæ jurisdictioni suppositus agens in extremis testamentum non conficeret, propriis manibus bona sua moriens non distribueret, Archiepiscopus haberet facultatem injicendi manus in bona defuncti: & quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem, post mortem Archiepiscopi, quæcunque reperta sunt in thesauris ejus, justo sunt Dei judicio confiscata. „ Nec solum supremos Principes in bonis vacantibus clericorum succedere legimus, verum & Comites, ut de Comitibus Flandrensibus refert Jacobus Meyer. *in Roberto Frisi. annal. Belgic. anno 1089.* ibi: „ Robertus Comes ex Syria reversus, resuscitavit quandam consuetudinem, qua sacerdotio Flandrensi non licebat facere testamentum; sed cum morerentur sacerdotes, omnium bonorum ipsorum Comites ipsi se fecerunt hæredes: grandis ob hæc inter sacrum cœtum, & Comitem cohorta turbatio; aditus Romanus Pontifex, ut ejus ope ab ea eximerentur servitute; datæ ad Comitem litteræ Apostolicæ ab Urbano Pontifice. „ Igitur non recte in præsenti statuitur, intestatorum clericorum bona ad Ecclesiam, in qua ministrant, spectare.

4 Intestatus quis dicatur. Qua difficultate non obstante vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, intestatum proprie eum dici, qui cum testamentum facere potuisset, non fecit, *l. 1. ff. de suis & legit. l. 1. ff. de veter. & milit. success. l. intestato 65. ff. de V. S. l. fin. ff. qui petunt tut.* improprie autem & ille intestatus dicitur, qui decessit testamento non facto, quia illud facere non potuit, *d. l. 1. ff. de suis, l. Divus l. hæredem 7. ff. qui petunt tut.* qui vere intestabiles sunt, *l. is cui 18. §. fin. ff. qui testamenta, l. cui lege 26. C. eod. tit. l. ob carmen 21. ff. de testibus*: docent Connanus *lib. 9. comment. cap. 5. num. 6.* Matienzo *ad l. 1. tit. 8. glos. 3. lib. 5. recopil.* plures congesti ab Osualdo *d. lib. 9. cap. 1.* Castillo *lib. 5. controv. cap. 154. per tot.* juxta quam improprietatem accipiendi sunt textus *in l. 6. Cod. de testam. milit.* ubi impubes intestatus dicitur, Etiam intestatus dicitur, qui testamentum quidem fecit, sed non jure, *l. non quævis 8. §. non quævis, ff. de bonor. possess. contra tab. l. quoties 6. ff. qui satisdare*: aut jure fecit, sed postea ruptum, irritumve factum est, aut destitutum; quia nemo ex eo hæres extitit, *l. eam quam 14. Cod. de fideicomm. l. si nemo 9. ff. de testam. l. proxime 3. ff. de his quæ in testam. delent.* prosequuntur institutarii *in princ. Instit. de hæredit. qua ab intest.* Unde cum clerici possint de rebus suis patrimonialibus, aut adventitiis testamentum facere, juxta adducta *in cap. cum officiis 7. de testam.* recte intestati dicuntur in præsenti, si testamentum non fecerint, aut quod fecerint, ruptum, irritumve fit. Deinde sciendum est, quoad ipsa bona patrimonialia clericorum, & jure nostro Hispano, etiam quoad bona quæsita intuitu Ecclesiæ, eosdem gradus successionis dari in hæreditatibus clericorum, ac laicorum, ita ut suo ordine vocentur filii legitimi, parentes, agnati, & cognati, illique bona ab intestato juxta proprium gradum occupent. D. Gregorius relatus *in cap. 3. hoc tit. in 1. collect.* ibi: „ Eupolus præsentium Eusenum Agrigentinæ civitatis Episcopum suum fuisse asserit genitorem, quem quoniam intestatum asserit esse defunctum, ideo jamdicti Episcopi patris sui se promit substantiam adipisci. Proinde de rebus paternis, quas ante Episcopatum noscitur habuisse, jamdictus Episcopus, si eas in jura Ecclesiæ suæ quolibet modo non transtulit, ei quantum portioni ejus legaliter sit competens, ut satisfieri possit, fraternitati tuæ imminear. „ Unde in Concil. Valentino *can. 3.* cavetur, ne propinqui intestati Episcopi bona præsumant propria auctoritate occupare, ne forte cum hæreditariis rebus etiam aliqua ad Ecclesiam pertinentia usurpent. Excipiuntur tamen filii legitimi clericorum, qui patribus suis succedere nequeunt, *cap. 1. hoc tit. in 5. compil. l. 22. tit. 3. lib. 1. ordin. l. 9. Tauri, leg. 2. tit. 3. lib. 5. ordin. l. 6. tit. 8. lib. 5. Recopil.* Quid tamen in bonis matris observetur, late ibi exponunt Regnicolæ, & Pichardus *in d. princ. Instit. de hæreditate, §. 9. per totum.*

5 De bonis vacantibus. Secundo sciendum est, bonis vacantibus, cum jam hæres, aut alius successionis jure dominus non speratur, *l. 2. §. ult. ff. ad Tertyl.* olim quidem ad populum cujusque successionem deferri ex lege Julia caducaria, ut Ulpianus scribit *in fragment. regul. tit. 28. §. intestati 7.* junctis non ignotis vulgo ad rem locis *in l. non est ambigendum 12. de bonor. possess. l. bona 22. §. 1. vers. Quod si nemo, ff. de captivis, l. ultima, §. si autem, Cod. de curat. furios. l. si bona 5. Cod. de rebus author. judic. l. subemus 4. Cod. de Præpos. sac. cubic. lib. 12. l. 2. §. ult. ff. ad Tertyl.* & juxta communem interpretationem legis *quidam 96. §. quotiens, ff. de legat. 1.* sive ex Julia, Papiaque legi-

legibus, quibus ideo plurali legum appellatione hæc delatio bonorum vacantium tribuitur *in l. si vacantia 5. C. de bonis vacantib. lib. 10.* & Papiæ Popeæ legi, apud Tacitum *lib. 3. annalium*, juxta vulgarem expositionem illius loci: *Et lege Papia Popea præmiis indictis, ut si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret*. Nimirum quia hoc, & alio capite legis Juliæ caducariæ, tamquam prioris, translato ab illa in Papiam posteriorem, ideo modo uni, modo alteri, & sæpe utrique legi hæc adscribuntur. Videndi Balduinus *de leg. Papia pag.* 153. Nicolaus Loensis *lib. 8. miscel. cap.* 13. Faber *lib. 9. conject. cap. 16.* & *in Papin. tit. 2. princ. 5. illat.* 3. Arniseus *de jurib. Majest. cap. 6. de bonis caducis*, ut in exemplis legis Papiæ 23. *l. Jul.* 44. *ff. de ritu nupt. l. si quis libertam* 28. *Cod. de nupt.* Ulpianus *tit. 16. §. aliquando, leg. sancimus* 27. *Cod. de nupt.* juncto Ulpiano *tit. 16. in princ. vers. Item si*, apud Svetonium *in Claudio, c.* 23. Lactantium *lib. 1. de falsa relig. c.* 16. Itemque in alio simili exemplo quod colliges ex Ulpiano *in fragmentis, tit. 19. §. lege, l. 1. Cod. de infirmandis pœnis cœlib. juncta l. in fraudem, cum seq. ff. de his ut indig. l. unic. §. quod autem* 12. *Cod. de caducis tollendis*, & in aliis exemplis deductis *ex §. postea, Instit. de success. libert. l. 1. §. interdum, ff. si cui plus quam per legem, juncta l. si Patronus* 20. *ff. de donat. l. unica, §. & cum lex, Cod. de caduc. tollend. l. liberorum* 220. *ff. de V. S.* Hæc autem bona vacantia, quæ delata populi ærario diximus, apud juris civilis auctores fisco vindicari dicuntur, *l. 1. & 2. ff. de success. edict. l. filius* 114. *§. qui intestato 2. ff. de legat. 1. l. recusare 6. §. fisco, ad Trebel. l. 4. §. eadem 17. ff. de fideicommiss. libert. l. quod vivo 50. ff. de manumiss. testam. l. quamvis 18. ff. de usucap. l. 1. §. an bona, cum §. sequenti, l. eum qui 41. ff. de jure fisci, l. 1. Cod. de donat. inter, l. si heredum 10. Cod. de inoffic. l. si vacantia 4. Cod. de bonis vacant. lib. 10. l. penult. Cod. de Præpositis sacri cubic.* Et incorporationem, atque administrationem similium bonorum pertinere ad Comitem rerum privatarum, sive privati matrimonii Principis, supponitur *in leg. ult. juncta inscriptione, C. de bonis vacant. lib. 10.* apud Cassiod. *lib. 6. var. c.* 8. Symmach. *lib. 10. epist.* 15. ejusque varietatis veteris juris rationem Cujacius *in d. l. unic. §. quæ autem 12. C. de caduc. tol.* deducit ex eo, quia translata populi potestate in Principem per legem Regiam, translatum etiam fuit jus bonorum vacantium a populo in Principem, argumento *ex l. 1. ff. de constit. Princip. l. 1. §. cum enim, C. de veteri jure*; sed minus recte, ut probat Magnus Præceptor Illustrissimus D. Franc. Ramos *de acquir. heredit. c. 2. n. 2.* nam post legem Regiam, quæ lata fuit sub Octaviano Augusto anno Urbis conditæ 729. ut ex Dione *lib.* 53. probat noster Amaya *lib. 1. observ. c. 1. n.* 25. lata fuit lex Julia caducaria, sive de maritandis ordinibus, quæ vacantia bona populo detulit anno 736. teste eodem Dione *lib.* 54. tum etiam, quia & posteriorum Cæsarum, Jurisconsultorumque temporum diversum fuit ærarium populi, & fisci Principis, ut colligitur ex inscriptione legis 1. *ff. de bonis damnat.* Paulo *lib. 5. sentent. tit. 12. juncta l. pacta 72. §. ult. ff. de contrah. emption. l. cum servus 39. §. ult. ff. de legat. 1.* cum aliis congestis ab Amaya *in rubric. lib. 10. n.* 10. Tum denique, quia etiam sub Jurisconsultis, & novioribus Cæsaribus, vacantia bona ad populum, sive Rempublicam, ejusque ærarium distinctum a fisco deferri solita esse, innuitur *in l. non est 12. ff. de bonor. possess.* & fortassis ea sunt, quæ caduca popularia vocantur *in l. 2. C. Theod. de studiis liberalibus urbis Romæ*. Quare verius dicendum est cum supra laudato Præceptore, ideo vacantia bona interdum populo, ejusque ærario, interdum autem, & frequentius fisco data dici, quia divisis sub Augusto inter Cæsarem, & Romanum populum, Senatumque Provinciis Imperii, simulque earum administratione, & vectigalibus, publicisque redditibus, ut ex Strabone *lib. 3. & 17. in fine*, notat post plures Petrus Barbosa *in leg. 1. part. 7. n. 8. solut. matrim.* consequens fuit emolumenta bonorum vacantium in provinciis Senatus, & populi ærario publico deferri; & in provinciis Cæsaris fisco Principis: sed quia Cæsares ipsi paulatim provincias omnes, & vectigalia redditusque publicos sibi usurparunt, *l. ult. C. de quadrien. præscript.* quamvis diversas arcas, & Præfectos haberent, confunduntur tamen sæpius fisci, atque ærarii appellationes, tam quoad bona vacantia, *l. 4. §. si bona, ff. de fideicommiss. libert.* quam quoad reliqua utriusque ærarii jura, *l. edicto 13. in princip. & §. 1. l. Senatus, 15. §. Senatus, ff. de jure fisci, l. 2. §. 4. ne quid in loco, l. cum hi 8. §. transactiones 19. ff. de transact. leg. 1. §. ex illa 9. ff. ad leg. Cornel. de falsis*: quo modo intelligendum est quod de Nicienfibus refert Plinius *lib. 10. epist.* 89. ibi: *Nicienfibus, qui intestatorum civium suorum concessam vindicationem bonorum a D. Augusto firmat debitis vacare*.

6 *De corporibus, & collegiis.* Tertio sciendum est, posterioribus constitutionibus certa corpora privilegium illud obtinuisse, ut fisco præferrentur in bonis intestatorum, nempe ut decedente Decurione, Naviculario, Cohortali, Fabricensi ab intestato, & sine consanguineis, Curia, vel Corpus succederet, non vero fiscus, *l. 1. C. de heredit. Decur.* ubi ex Constantini constitutione navicularii bona sine hærede legitimo decedentis Corpus naviculariorum tanquam vacantia occupat. Navicularii, navarchi, aut naucleri erant navibus præpositi, navigationique inservientes publico ministerio, & quorum collegii curam spectabat (argumento *ex l. 1. Cod. quod cujusque univers. nomine*,) publicas species frumenti, olei, & similium Romam deferre, ideo ad Præfectum annonæ mittitur prædicta constitutio, *l. 1. & toto titulo cum rubric. Cod. de navicularis & naucleris publicas species transportantibus, lib.* 11. Horum (inquam) Romæ collegium fuit, *dicta l. 1. §. 1. quod cujusque univers. l. semper 5. §. ultim. ff. de jur. immunit.* Eorum patrimonium obnoxium erat functioni publicæ naviculariæ, cum ex obligatione obstringerentur ad species annonarias deferendas *l. 1. & passim, Cod. de prædiis & omnibus rebus navicul. li.* 11. Eorum munus, sive officium appellatur functio, idest obnoxietas naviculari, *in l. 1. ff. de muner. & honor.* Quare ad alios navarchos non pertinent privilegia naviculariis concessa, quam ad eos qui felici embola species istas Romam transportabant, *dicta l. semper 5. §. negotiatores, & §. Divus, l. qui naves 3. de vocat. & excusat. mun. l. pro commoditate 7. l. venerandæ 30. Cod. Theodos. de naviculariis*. Non nego rem navicularian publicam esse, sive navium exercitium ad summam Reipublicæ curam spectare, ut dicitur *in l. 1. §. licet 20. de exercit. actione*; maximisque favoribus dignissimam esse, ut multi extollunt apud Solorzanum *de jure Indiar. li. 1. cap. 8. ex numer. 11. & cap. 16. numer.* 31. Lazarus Baifius *integro tract. de re navali*, Claudius Salmasius *in observ. ad jus Atticum, cap.* 27. quædam pro more rapsodico Henr. Salmut. *in notis ad memorabil. Pancirolæ, li. 1. tit.* 38. alios remissive adducens Narbona *in l. 12. titul. 10. li. 7. Recopil.* quin potius fateor, multa privilegia eis qui maritimam navigationem exercent, concessa esse per nostros Reges *in titul. 10. li. 7. Recopil.* Sed error est huic nostro juri, & sæculo adaptare, quæ Romani, & Constantinopolitani Imperatores concesserunt: tum ex defectu potestatis, quia extraneæ illæ constitutiones nos non ligant: tum ex defectu usus, & accommodationis, quia plerumque diversis occurrunt jura necessitatibus: & navarchis, quibus Roma, & Constantinopolis indiguit, nos non indigemus: in quem errorem incurrunt, qui nescientes distinguere jus merum a constitutionibus; jurisque rationem a peculiari politica utriusque Imperii, obtrudunt nobis leges illas veteranas sine usu, & sine materia; unde merito in dubium vocat Sthepanus Nathen. *de justitia vulnerata, part. 1. titul. 1. cap.* 2. an bono consilio Lotharius Imperator in usum, memoriamque reduxerit jus Romanum? Non quia perfectæ æquitatis imago, & fons non sit; sed quia plerisque illius juris malus usus est. Unde hodie decedente naviculario sine hærede, bona ad fiscum pertinent, non ad corpus naviculariorum. Olim etiam milite sine successore obeunte, deficientibus cognatis usque ad quintum gradum, bona legioni, sive vexillationi deferebantur, *l. 4. §. eadem 17. Digest. de fideicommiss. libert. l. 2. Cod. de heredit. Decur.* quæ est lex unica *C. Theod. de bonis milit.* quod jus ex rescripto Adriani Imperatoris originem sumpsisse, non male probat Hothomanus *li. 8. observ. cap.* 8. Merillus *li. 2. variant.* ex Cujacio, *cap.* 7. Osualdus *li.* 9. Donel. *cap. 1. littera T, ex l. si quis filio 6. §. ejus qui deportatur 7. Digest. de injusto rupto, l. 4. §. 17. Digest. de fideicom. libert. l. 2. Digest. heredit. Decur.* plura Cujacius *li. 16. respons. Papin. in l. 2. Cod. de veter. & milit. success. l. unic. C. Theod. de bonis milit.* quæ extat *in l. 2. Cod. de heredit. Decur.* ubi observandum est, separari legiones a vexillationibus, ut etiam *in l. final. Cod. de his qui non impletis stipendiis, li. 10. l. 9. Cod. quando provocare non est necess.* & merito, nam in vexillationibus Equites tantum militabant. Vegetius *li. 2. cap. 1. & 2.* Quare non recte Cujacius vexillationes numeros interpretatur *in dict. l. final. Cod. de his qui non impletis*, cum numerorum nomen generale sit, *l. contra 14. Cod. de re milit.* Vexillationes autem auxiliares fuisse putat Steubechius *ad Vegetium dict. cap.* 2. Turnebus autem *li. 3. advers. cap.* 30. Emeritos veteranos asserit esse milites, qui exauctorati, sub signo tamen seorsum, donec præmia, & agros acciperent, tenebantur. Eodemque modo interpretatur locum Svetonii *in Galba, cap. 20. in lib. 5. advers. cap.* 2. De vexillationibus agit Pancirola *in notitia, cap. 32. & 34.* Hæc bona dicuntur caduca legionis apud Ulpianum *in dict. l. ego 4. §. eadem* 17. cujus littera elegantior & purior est, quam inversionem aut lecturam patiatur. Dixerat de caducis fisci, sive de bonis ut vacantibus fisco delatis, in quæstione, an tunc conserventur libertates, necne, ut ex mutatione personæ jus variatum videretur. Docuit ex æquo conservari libertates, si vacantia non fisco, sed legioni deferrentur. Verba ejus sunt: Quare etsi caducis legionis bona delata sint, idem erit probandum. Immerito ergo Cujacius ad Ulpianum *titul.* 28. & *in l. unic. §. postremo, Cod. de caduc. tollend.* & *in dict. l. 6. §. 7. de injusto rupto*, quem sequuntur Pichardus *in lecturis ad titul. de acquir. heredit. cap. 5. numer.* 15. Valentia *ad eumdem titul. cap. 3. numer. ultim.* emendavit *caducariis legibus*, quem jam eo nomine taxavit Broeus *ad titulum de eo cui libertatis causa*. Nec felicius Haloander, Hugo a Porta, & alii veteres, a quibus noster Acosta *in §. cum in bello, verbo Agnati, numer.* 3. ita reposuerunt; *Si qua duci legionis*. Caduca enim legionis dicuntur bona vacantia militis legionis delata. Titius Arruntenus Paternus *lib. 1. militarium, in leg. ultim. de jure immunit.* inter militiæ officiales, quorum longum catalogum ibi attexit, recenset librarios caducorum, qui scribendis, componendisque rationibus bonorum vacantium legioni delatorum, præpositi erant: Cujacius *in parat. ad titulum Cod. de heredit. Decur.* & illustravit cultissimus Ramirez de Prado *ad Martialem lib. 4. epigram.* 91. Aliud extat ejusdem Hadriani rescriptum, quod referunt, & illustrant D. Nicol. Antonius *lib. 5. de exil. cap.* 22. D. Josephus de Retes *lib. 3. analect. de interd. & releg.* 71. Habuerunt etiam jus in bona vacantia cohortales ejusdem provinciæ, cohortale sine hærede decedente, *l. si quis cohortali 3. Cod. de heredit. Decur.* Cohortales in provinciis perpetui sunt, qui ministrant Præsidibus, in eorum officiis ministrantes, de quibus *tit. 58. lib. 2. Cod. Justin.* & immunes sunt a functione navicularia, a solicitudine vastaguæ, sive publicæ transvectionis tributorum, & specierum, & a curiali munere, ut officiis cohortis vacent; videndi sunt Balengerius *de Imperio Romano, lib. 6. cap.* 29. Pancirola *notit. Imperii Orient. cap.* 9. Huic ergo corpori collegiatorum, sive conditionalium, bona vacantia deferebantur, excluso fisco, & etiam corpori Scholæ Fabricensium, *leg. penult. & ult. Cod. de heredit. Decur.* & etiam Præfectianæ deferebantur bona Præfecti vacantia, *leg. ultim. Cod. de apparit. Præfect. Prat. lib.* 12. Hodie tamen omnibus his corporibus fiscus præfertur, quia per leges Regias fiscus ad bona vacantia vocatur, insuper habitis dictis privilegiis, ut docuerunt *in leg. 32. Tauri*, Tellus Fernandez *num.* 4. Palacius Rubius *num.* 12. Et multo minus fisco præferuntur alia corpora, seu collegia, quæ ad similitudinem supradictorum ad bona vacantia admitti nonnulli DD. existimarunt: in primis enim Angelus *in l. si quis filio 6. §. ejus, de injusto rupto*, Baldus *in l. 1. Cod. de heredit. Decur.* docent, quod si aliquis de collegio, vel de confraternitate aliqua decedat, vacantia bona ejus non fisco, sed confraternitati cedere: & Afflictis, Peregrinus, & alii, quos sequitur Mastrillus *de Magistr. lib. 3. cap. 10. num. 372. & 374.* tenent, bona Rectoris, scholaris seu collegiati, qui in numero, seu matricula scholæ, collegiive Doctorum relatus erat, ad ipsam scholam pertinere, excluso Fisco. Bartolus quoque *in dict. l. 1.* ausus fuit affirmare, quod si nobilis de uno sedili moriatur sine hærede, ceteros nobiles de eodem sedili posse occupare: & Baldus *in l. si qua illustris 5. num. 6. Cod. ad Orphic.* tenet expositis ante fiscum succedere hospitale Misericordiæ. Melius dixerat Accursius *in l. nutritoribus 10. Cod. communia, de success.* hoc jus contra illum textum, & authenticam sequentem moribus esse introductum. Sed quamvis pro his opinionibus multi sunt Auctores veteres, quos in unum congerunt Tiraquellus *in suo tract. Le mort saisit le vif, 2. part. declarat.* 15. Mastrillus *ubi proxime, ex num.* 372. Farinacius *in fragmentis, verbo Fiscus, ex num.* 10. Amaya *in l. 1. ex num.* 29. Montalvus, & Didacus Perez *in l. 20. tit.* 19. ego tamen hæc omnia, & similia commentitia puto, & fictitia, neminemque fisco præferri in bonis vacantibus præter consanguineos, & uxorem assero, nisi forte consuetudine legitima introductum sit, ut hospitale, vel quæ alia communitas præferatur, vel Baro, aut Dominus jurisdictionis; hoc enim jus consuetudine induci posse, certum est, docent Rosental. *de feudis cap. 5. conclus.* 54. & in variis casibus Regnerus Sixtinus *de regularibus lib. 2. cap.* 9. Peregrinus *de jure fisci, lib. 4. tit.* 3. Camillus Borellus *de præstantia Reg. Catholici, cap.* 14. Amaya *ubi sup. num.* 37. Certe in Decurionibus, aliisve collegis, qui muneribus publicis obeundis sunt mancipati, ultra communem rationem, quam supra assignavi, & illa potissimum facit, videlicet ut qui ex administratione defunctorum collegarum fisco manent obnoxii, ex eorum quoque patrimonio lucrum sentiant, *Novel. 13. Theodosii*, cujus principium extat *in l. ult. Cod. de hered. Decur.* argumento legis *semper 5. §. negotiatores, ff. de jure immunit.*

7 *Traditur ratio decidendi.* Unde jam apparet vera ratio præsentis decisionis, nam cum legibus sæcularibus cautum sit, ut Ecclesia in clericorum intestatorum bonis succedat, *l. si quis presbyter 20. Cod. de Episcop. & cleric.* Theodoricus Rex *in suo edicto, cap. 6.* ibi: „ Clericos, religiosasque personas intestatas deficientes, quoties defuerint qui jure succedant, locum Ecclesiæ suæ secundum leges facere debere præcipimus. „ Ideo Ecclesia fisco præfertur, & bona illa vacantia occupat, ut Curia, vel simile corpus occupet bona sui collegæ; imo olim Ecclesiam in terris quoad temporalia sibi subjectis, etiam adstantibus cognatis intestatorum bona occupasse, liquet ex D. Gregorio *lib. 1. epist.* 42. ibi: „ Cognovimus (*inquit ad Petrum Subdiaconum Defensorem patrimonii Siciliæ*) etiam, quod nonnullis conductoribus morientibus parentes suos non permittunt succedere, sed res eorum ad usus Ecclesiæ pertrahuntur: de qua re diffinimus, ut parentes morientium, qui in possessione Ecclesiæ degunt, hæredes eis succedere debeant, nec aliquid eis de substantia morientium subtrahatur. „ Ut etiam Constantinus statuit, ut bona Martyrum ad Ecclesiam spectarent, teste Eusebio *lib. 2. de vita Constant. cap. 21. & 36.* ibi: *Martyrum substantias jussit genere proximos accipere; si nullus eorum fuerit, Ecclesias habere hereditates*. Quem illustrat Merillus *lib. 3. observ. cap.* 2. Nec hoc jus succedendi in bonis clericorum ab intestato decedentium, ratione destituitur; nam tam jure veteri, quam novo uxor succedebat sponso, nullis extantibus mariti consanguineis, *l. 1. C. unde vir, l. final. Cod. Theodos. de legit. heredit.* ibi: „ Nisi ille casus emerserit, ut nemo de propinquis successionem mortui vindicare possit ex lege, cum fisco nostro qualiacumque jura matrimonii præponamus. „ Plura Borellus *de præstantia Regis cap. 14. num.* 19. Osualdus *lib. 9. cap. 1. littera K*, Amaya *in d. l. unica, Cod. de bonis vacant. num.* 31. Sed Ecclesia sponsa est proprii Prælati, ut late probavi *in cap. inter, de translat. Episcopi*: igitur defuncto ejus sponso ab intestato illi succedit. Accedit, nam lex positiva æmula naturæ, & communem hominum sensum imitata, solet intestatorum hæreditates eisdem adjicere, quibus credibile est defunctum, si disponeret, eas relicturum fore, *l. 3. l. conficiuntur 8. ff. de jure codicil.* sed si clericus disponeret, & agnosceret propria cognatione destitui, hæredem reliquisset Ecclesiam, juxta adducta *in cap. cum esses, de testam.* Igitur recte ejus bona, nullis extantibus consanguineis, Ecclesiæ deferuntur. De successione clericorum etiam ab intestato agit Crespy *tom. 2. observ.* 51.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet verum sit, fiscum bona vacantia intestatorum occupare, ex juribus supra adductis, quibus non obstant textus *in l. si heredum, Cod. de inoffic. l. 6. §. certe, ff. si quis omiss. causa testam. l. habere, ff. de evict. l. 1. Cod. de donat. inter, l. ultim. de success. edicto, l. 6. §. simpliciter, ff. si quis omissa causa testam. l. 1. §. sed si morte, ff. quando actio, de peculio*, videndi sunt Primarii nostri *ad tit. de acquir. hered.* tamen id procedit, quando non præfertur fiscus a Curia, corpore, seu aliqua communitate. Unde cum in præsenti casu in bonis clerici ab intestato decedentis fisco Ecclesia præferatur, ex auctoritatibus, & rationibus supra adductis, ideo in præsenti docetur, bona clericorm intestatorum ad Ecclesiam spectare. Nec obstat difficultatis augmentum deductum ex variis historicis; nam illi loquuntur de Principibus, qui potius invadebant clericorum hæreditates, quam jure occupabant; nec oppressa Ecclesia jus proprium defendere poterat: unde ex similibus factis non recte argumentum deducitur contra supra tradita, cum invasiones illæ potius violentæ occupationes, quam legitimæ essent successiones. Hucusque traditis opponi potest textus *in cap. Episcopus qui, 12. question. 2.* cujus interpretationem dedi *in cap. 1. de testamentis*. 8 *Dissolvitur dubitandi ratio.*

C A P U T I I.

Ex Concilio a Triburiensi.

Concilio allatum est, quod quidam laici improbe agant contra Presbyteros suos, ita ut de morientium presbyterorum substantia partem sibi vindicent, sicuti de propriis *b* servis. Interdicimus itaque canonica auctoritate, ne hoc ulterius fiat; sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum divinum officium, ita nihil ab eis *c* exigatur præter divinum officium. De *d* peculio vero sacerdotum nihil sibi usurpent, sed totum in quatuor dividatur partes: una Episcopo, altera altari, tertia pauperibus, quarta parentibus: & si non sunt idonei *e* parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat; & si quis contra hoc facere præsumpserit, anathematizetur.

N O T Æ.

1 a *Triburiensi.*) Ita etiam legitur *in 1. collection. sub hoc tit. cap. 2.* & ex eodem Concilio citatur textus hic a Burchardo *lib. 2. Decreti, cap.* 206. Carnotensi *part. 6. Decreti, cap.* 281. sed in canonibus editis a Binio, & Coriolano non reperitur præsens textus: sed cum Decretistæ addant, *ex Concilio Triburiensi sub Arnulpho*, credendum est, potius canonem hunc periisse ex ipso Concilio, quam esse alterius Concilii Triburiensis celebrati sub Conrado. De Concilio Triburiensi temporibus Arnulphi celebrato, jam nonnulla notavi *in cap. clerici, de vita, & honest. cleric.*

2 b *Sicut de propriis servis.*) Sed omne, quod servus acquirit, domino acquirit, etiam invito, & ignoranti, *l. acquiritur, l. etiam invitis 32. ff. de acquir. rer. domin. §. 1. Instit. per quas personas nobis acquiritur*; ergo non recte in præsenti refertur dominos a servis suis tantum partem eorum, quæ acquisierunt, posse vindicare. Abbas Panormitanus hic *notab.* 1. post Hostiensem verba hæc non intelligit de servis in servitute decedentibus, sed de servis jam manumissis, & ita de libertis, in quorum bonis etiam facto testamento certam partem patronus obtinet, *§. sed nostra, instit. de success. libert.* Sed Abbatem reprehendit Barbosa *hic, num.* 2. ex eo, quod Patronus partem tantum liberti obtinet, cum testamentum ipse condidit; si vero ab intestato decedat, liberis non superstitibus, in universum jus succedit patronus; unde cum in præsenti agatur de libertis, ab intestato decedentibus, non partem, sed totum patrimonium patronus occupare debebat. Quare ea sententia omissa, aliter respondit Barbosa, videlicet in relatis verbis non referri decisionem Pontificis, sed tantum partis allegationem. Sed veriorem censeo Abbatis interpretationem, si observetur, præsentem textum non esse exaudiendum, nec intelligendum juxta jus Romanorum, quod postea illustrabimus; sed potius juxta leges noviores Longobardorum, & Vvisigothorum, ex quorum Provinciis erant Episcopi, qui præsentem canonem ediderunt. Juxta leges autem

BIBLIOTECA ... U.A.N.L.

eem eorum certam partem patronus ex bonis liberti vindicabat, *l. 17. titul. 14. lib. 2. legum Longobard.* ibi: „ Et si aliquod in gasindio Ducis, aut privatorum hominum obsequio donum vel munus conquisierit, res ad donatorem revertantur; in alias vero res, sicut dictum est, si hæredes non dereliquerit, aut se vivo non indicaverit, patronus succedat sicut parenti suo. *Et l. 13. tit. 7. lib. 5. legum Visigoth.* ibi: Si manumissus sine filiis de legitimo conjugio natis transierit, & ei patronus in libertate aliquid donaverit, aut forsan de ejus servitio discesserit, & alio se contulerit, omnia ad patronum, sive ad ejus hæredes sine dubio revertantur. Quod si forsitan in terra ipsius patroni consistens, qui eum manumisit, aliquid de labore suo acquisierit, medietas acquisitæ rei exinde in patroni potestate consistat. „ Unde sensus hujus textus est, quod Domini volebant a libertis in Ecclesia manumissis, ut presbyteri ordinarentur, certam partem bonorum vindicare, ut a servis propriis privatim manumissis ab intestato decedentibus, quod alienum erat a sacris canonibus, ut ex infra dicendis apparebit.

c *Nihil ab eis.*) Idest non operas, non successionem, in quibus præcipue juspatronatus consistit. Donellus *lib. 2. comment. cap. 17.* Faber *in Papin. tit. 5. princip. 2. illat.* 8. Cujac. *ad tit. C. de bonis libert.* nisi divinum officium pro operis promissum sit, juxta adducta *in c. 3. de servis non ordin.*

d *Peculio.*) Idest bona ab ipso presbytero aliunde quæsita extra Ecclesiam; nam si intuitu Ecclesiæ bona illa fuissent acquisita, plene, & integre ad Ecclesiam spectabant, ex traditis supra *in cap. final. de peculi. cleric.* ut probavi, in his juribus peculium accipi pro bonis, non intuitu Ecclesiæ acquisitis, sed extra, & aliunde obtentis.

e *Si non sint idonei parentes.*) Imo si indigni erant, fiscus ea bona eripere debebat, *ex l. 1. & per totum, ff. de his, quæ ut indign.* non vero Episcopus ea vindicare poterat. Abbas, quem sequitur Joannes Garcia *de tenuto fideicommisso, n.* 42. existimat in præsenti parentes non fuisse indignos, sed incapaces; unde cum portio competens incapaci, non ad fiscum perveniat, sed conjuncto acquiratur, inde Episcopo conjuncto in præsenti bona acquiri. Sed verius credo PP. in præsenti non agere de parentibus incapacibus ex lege civili, sed de non idoneis, idest publicis peccatoribus, parumque piis viris; illi enim quia idonei non sunt, nulla bona recipere debent.

COMMENTARIUM.

Singularis est hæc Concilii Tribur. constitutio, & speciali ratione subnixa, quatenus ex bonis liberti in presbyterum ordinati, & ab intestato decedentis, jubet quatuor partes fieri, ita ut patronus nullam habeat, imo una pars Ecclesiæ, alia Episcopo, pauperibus alia, & parentibus alia deferatur. Non est similis constitutio in utroque jure, civili videlicet, & canonico: imo utriusque juris sanctiones contrarium suadent. Primo enim si sacros canones attendamus, vel bona hæc quæsita fuerunt ab hoc presbytero ante manumissionem, & per consequens ante sacram ordinationem; vel post manumissionem. Primo casu ea bona in potestate & dispositione domini sunt. Concilium Tolet. 1. *can.* 2. ut ex ipso citatur a Burchardo *lib.* 1. *Decreti, cap.* 23. Ivone Carnotensi *part. 6. Decreti, cap.* 38. ibi: „ De rebus vero illorum, vel peculiari, qui a dominis propriis libertate donantur, ut ad gradus ecclesiasticos promoveri debeant, statutum est, ut in potestate dominorum consistat quidquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an sibi retinere voluerint.„ Secundo casu integre, & plene ad Ecclesiam bona spectant. Concilium Tolet. 4. *can.* 74. ibi: „ De familiis Ecclesiæ constituere Presbyteros, & Diaconos per parochias liceat, quos tamen vita rectitudo, & probitas morum commendat; ea tamen ratione, ut antea manumissi libertatem status sui percipiant, & denuo ad ecclesiasticos honores succedant. Irreligiosum est enim obligatos existere servituti, qui sacri ordinis suscipiunt dignitatem. Quicquid autem talibus aut per libertatem concessum, aut successione extiterit debitum, aut a quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quippiam inde in extraneas personas transmittere; sed omnia ad jus Ecclesiæ, a qua manumissi sunt, oportet post eorum obitum pertinere. His quoque, sicut & ceteris Ecclesiæ libertis, accusandi, vel testificandi adversus Ecclesiam aditus intercludituir, ad quos si adspiraverint, non solum libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed tempore necessitatis promeruerunt.„ Ergo non debent bona liberti dividi in quatuor partes, ut in præsenti statuitur. Juris civilis etiam dispositioni præsentem canonem non convenire, facile constabit, si juspatronatus quoad successionem tantum liberorum (quod ut a famosiori juspatronatus dicitur *in leg. quod ex liberta* 11. §. 1. *ff. de oper. libert. leg. libertus* 14. *ff. de tutore & curat.*) ab origine repetamus.

Sciendum igitur est lege XII. Tabul. ita cautum esse: *Si libertus intestato moritur, cui suus hæres nec extabit, est patronus patronæ liberi essent ex ea familia, in eam familiam proximo pecunia ditior.* Refert, & probat Jacobus Gothofredus *in quatuor fontibus, tabul.* 5. Ait lex, *intestato*, ut significet, ea lege liberam testamenti factionem datam fuisse liberto, ita ut impune praeteriret patronum, & extraneum hæredem institueret. Ulpianus *tit.* 27. *regul.* §. 1. & *tit.* 29. *in princip.* Sequitur, *cui suus hæres non extabit*, ut agnoscatur, intestati liberti hæreditatem deferri patrono, cum sui hæredes liberto non extant. Unde ex ea lege patronum ab intestato repellebant filii in sacris existentes, etiam adoptivi, necnon uxor ducta per coemptionem. Ulpianus *tit.* 19. *regul. in collat. legum Mosaic. titul. ultim.* §. *pen. l. qui duos* 9. §. 2. *de rebus dubiis*, juncto D. Josepho de Retes *lib.* 7. *opusc. cap.* 5. *leg. liberto* 17. *Digest. de bonis libert.* juncto Arias de Mesa *lib.* 3. *variar. cap.* 2. *leg.* 3. *Digest. de suis & legit.* Ait lex, *patronus*; quo nomine licet patronus masculus tantum comprehenderetur, tamen consensu prudentum ad feminas patronas jus porrectum fuit. Ulpianus *dict. tit.* 27. *leg.* 1. §. 1. *leg.* 3. §. *si duo, Dig. de legitim. tut. dict. leg. liberto* 17. *leg.* 3. §. *hæc, Dig. unde legit.* Similiter illa verba: *Patronive liberi*, ad liberos Patroni, patronæque non degeneres, sed ex justis nuptiis susceptos referenda sunt, *leg.* 1. & 3. *Dig. de patris. bared.* Ulpianus *dict. tit.* 27. & 28. *leg.* 3. §. 1. *Dig. de legit. tut. leg. esse* 6. §. 1. *leg. patrone* 18. *l. si filius* 42. *in princip.* & §. *ultim. Dig. de bonis libert. leg. satis constat, Dig. de jurepatr.* Imo & illis verbis comprehenduntur uxor ducta a patrono per coemptionem, de qua exaudiebat textum *in l. quamquam* 62. §. 1. *Dig. de ritu nuptiarum, juncta l. si patrona* 13. *Dig. eodem.* litteratissimus vir collega noster D. Petrus de Ulloa in Granateusi Senatu Regius Consiliarius, *in assertionibus de successione libertorum, cap.* 1. §. 5. Item filii adoptivi a patrono, ut post Cujacium probat idem eruditus vir. Inde deducitur, attenta ipsa lege XII. Tabul. semper patronum intestatæ libertæ occupasse hæreditatem, quia illos suos hæredes habere non poterat, *leg.* 4. *Dig. de libert. & postum. l.* 13. *Dig. de suis & legit.* proindeque, cum tantum sui hæredes patronum excluderent, semper ad patronum libertæ successio spectabat. Ulpianus *dict. tit.* 29. §. 3. Subtiliter tamen illum casum excipit perdoctus collega noster ubi supra, *cap.* 2. cum liberta coemptione nupta maritum simul, & dominum quæsiit. Mulier enim ita coempta in manum, potestatemque viri transibat, *l.* 4. *Dig. de his qui sunt sui, l.* 2. *Dig. quæ jurisd. leg.* 3. §. *hoc autem, Dig. de legat. præstand. leg. uxori* 18. *Dig. ad l. Corn. de falsis*, Paulus & Papin. *in collat. legum Mosaic. tit.* 4. unde maritus ab intestato jure peculii ejus bona occupabat, exclusio patrono. Nec obstat quod ipsa testamentum facere poterat. Ulpianus *in fragment. titul.* 20. §. *penult.* Nam novum in jure non est, ut qui testamentum facere potest, si ab intestato decedat, hæredem legitimum non habeat, ut de virgine Vestali refert Gellius *lib.* 1. *noctium, cap.* 12. & in filiofamilias peculium castrense habente notum est.

Succedit edictum Prætoris circa ipsum juspatronatus. Et cum lege decemvirali tantum filii sui, etiam adoptivi, patronum excluderent, jure Prætorio filiis emancipatis succursum est, & adoptivis jus in partem detractum, ita ut omnes filii legitimi, etiam emancipati excluderent patronum, tam ex testamento, quam ab intestato, §. *quæ de causa, Instit. de success. libert.* Si autem exhæredati erant, vel præteriti, vel ab hæreditate se abstinebant, & locum patrono faciebant, *leg. esse* 6. §. 1. & 3. *ff. de bonis libert. leg. sive* 21. §. 3. *Dig. de jurepatron.* & ne in arbitrio esset liberti adoptionis commento fraudare patronum filii adoptivi, etiam instituti, aut uxor coempta cum patrono, in æqualem portionem admittebantur. Ulpianus *dict. tit.* 29. §. 2. cui sententiæ subscribit Hermogen. *in dict. leg. sive* 21. §. 3. *Dig. de jurepatron.* Etiam edicto suo Prætor facultatem testandi lege decemvirali liberis concessam taxavit, statuens ut libertus sine liberis testatus, semissem bonorum patrono relinqueret, aliorum bonorum possessionem contra tabulas illi pollicebatur usque ad eam portionem semissem. Ulpianus *in fragmentis, dict. titul.* 29. §. 1. *leg.* 1. & 2. *Dig. de bonis libert. leg.* 1. §. *penult. Dig. si cui plus quam per legem, si patroni* 22. §. *ex duobus, Dig. de jurepatron.* Idque innuit Svetonius *in Nerone, cap.* 23. dum inquit, Neronem constituisse, ut libertorum defunctorum bonis pro semisse dodrans præstaretur. Eoque referendus Quintilianus *in declamat.* cui titulus, *Alvin testis*; dum pro liberto alloquente patronum ait: *Huic debeo munus, operas, testamentum.* Et Paulus *in l.* & *quia* 10. *Dig. pro socio*, dum inquit: *Et quia plerumque vel a parente, vel a liberto quasi debitum nobis hereditas.* Ceterum si filios habet, eosque instituat, aut exhæredet in ea causa, in qua per querelam juste agant de inofficioso, sine metu omittit patronum, *dict. l. si patronus* 22. §. *naturales*, & §. *ultim. leg. sed si patroni* 8. §. 1. *Dig. de interdict. & releg.* docent Cujacius *li.* 3. *qq. Pauli in leg.* 26. *Dig. qui potiores*, Govеanus *in l. ex asse* 52. *Dig. ad l. Falcid.* tantum enim voluit Prætor filios patrono præferri, adeo ut si simul cum filiis instituat patronum, aut a patrono legetur filiis exhæredatis liberti, gravetur recte semis his legatis, *l.* 4. *de condit. & demonstr. leg. ex asse* 52. *leg. si cujus* 64. §. *ultim. Dig. ad Trebell.* argumento textus *in l.* 1. §. *sed si libertus, Dig. si quid in fraud. patroni.* Hæc autem portio patrono debita semis bonorum est, *dict. l.* 1. §. *penult. Dig. si cui plus, l. debitor* 40. §. 1. *Dig. de pignoratit. action. leg. Julianus* 43. *Dig. de bonis libert.* Hodie vero ex Justiniani constitutione, quæ extat in suo Codice sub titulo *de bonis libert.* a Cujacio ex libris Basilic. restituta, triens dumtaxat est; unde in aliquibus locis Pandectarum, in quibus consulti loquuntur de hoc semisse reposuit Tribonianus pro semisse, certam partem, ut *in leg.* 1. §. *ultim. Dig. de bonis libert. leg. sed cum patrono* 6. *Dig. de bonor. possession.* notavit Cujacius *li.* 41. *Pauli ad edict. in leg. illud* 4. *de bonor. possess. contra tab.* & *in resit. ad leg.* 6. *Dig. de bonor. possession.* Hæc tam in liber-

7 Juspatronatus ex l. decemvirali.

8 De eodem jure ex edicto prætoris.

bertis viris, quam patronis procedunt; quid tamen ex eo edicto circa libertas, vel patronas actum sit, seu immutatum, videamus. Et circa libertam nihil immutatum legimus; imo cum liberta esset in perpetua tutela patroni, sine ipsius auctoritate testamentum condere non poterat, unde satis illi ita prospectum erat, cum ipsius perniciem alium hæredem non institueret. Ulpianus *in fragmentis, titul.* 20. §. *penultim.* Cicero *in Topicis*, & *li.* 7. *ep.* 21. *ad Trebatium*, Livius *l.* 49. ibi: „ Quin eo processerat consuetudinis capta, ut post patroni mortem, quia nullis in manu erat, tutore a Tribunis, & Prætore petito, cum testamentum faceret, unum libertum institueret. „ Ulpianus *titul.* 11. §. 18. Circa patronam etiam Prætor nominatim nihil cavit: forsan semis ob reverentiam & verecundiam præstabatur, circa quam deterior patronæ, quam patroni conditio fuerat, *l.* 8. *ff. de statu hominum.* Unde ipsa contra tabulas agere non poterat; quare fortassis *in l. si vero* 54. *ff. solut. matrim.* dicitur maritum uxoris negotium gerens, ejus voluntate servos manumisisse, nimirum ut per mediam mariti personam jura patronatus ampliora ex edicto Prætoris consequeretur. Illud etiam Prætor suo edicto addidit, videlicet ut cum ex lege decemvirali patroni, patronæque, ac liberi eorum in potestate existentes vocarentur ad successionem intestati liberti, & etiam qui ex familia manumissoris essent, agnati videlicet patroni vocarentur, §. 4. *Instit. de bonor. possess.* Ulpianus *titul.* 28. §. 7. non tamen illi vocabantur ut patroni, vel eorum liberi, sed tantum eos Prætor invitabat ad successionem, liberto sine liberis ab intestato decedentes. Ulpianus *in fragmentis, tit.* 18. §. 7. *leg. liberti* 17. *ff. de bonis libert.* §. 4. *Instit. de bonor. possess.* Etiam eo casu cognati manumissoris vocabantur, non absolute, sed tantum si eos ita conjunctos manumissor inveniret, ut plus mille asses ab eo legati nomine capere possent. Ulpianus *titul.* 28. §. 7. hoc est ex personis illis essent, quibus manumissor ex lege Furia plus mille asses legare poterat; nam etsi lege Furia prohibitum esset plus mille asses legatario relinquere, *princip. Instit. de l. Falcid.* Cicero *pro Balbo*, & *vers.* 3. tamen certæ personæ excipiebantur cognationis titulo, quibus licebat legare in infinitum; sicut & a prohibitione legis Cinciæ, quæ modum imposuit donationibus, certæ excipiebantur personæ, quibus sine modo donari licebat. Ulpianus *tit.* 1. *in princip.* & §. 2. *l.* 4. *Cod. Theod. de donat.* Tandem Prætor cum lege decemvirali hæreditas liberti intestato decedentis patrono deberetur, addidit ut liberorum liberti, etiam post manumissionem susceptorum, ab intestato, & sine cognatione decedentium bona manumissores perciperent, concessa eis bonorum possessione, cujus subobscurum extat vestigium apud Ulpianum *lib. singulari de legit. hæredit.* & *in tit.* 16. *collat. legum Mosaic.* Apertum tamen extat in constitutione Græca, quæ desideratur *in tit. de bonis libert.* & refertur *li.* 49. *Basilic.* non enim servitutis sordes, nisi post tertiam generationem purgabantur. Unde *in l.* 9. *Cod. de adopt.* signater docetur, patronum libertæ filiam adoptare non prohiberi; extraneum tamen insertur vetari eam adoptare, ob legis Viselliæ prohibitionem, *leg. si pater* 5. §. *final. ff. de adopt. l. unic. Cod. ad leg. Visel.* Illustrat Amaya *in l.* 1. *Cod. si libertus.* Huic ultimæ parti edicti Prætoris conveniunt leges Francorum, & Longobardorum, ut videre est in Capitularibus Caroli *lib.* 6. *cap.* 208. *lib.* 11. *tit.* 34. *lib.* 2. *Legum Longobardorum.* Prosequitur Jus Prætorium Mesa *lib.* 3. *variar. cap.* 3. 4. 5. & 6.

9 De eodem jure ex l. Papia.

Successit jus novum legis Papiæ, quo adauctum est jus patronorum; distinctionem enim adhibita inter libertum centenarium, & non centenarium, ita ut qui centenarius non erat, quamvis unum dumtaxat filium haberet, impune omitteret patronum in testamento, atque securus esset itidem ab intestato, §. *sed postea, Instit. de success. libert.* si vero centenarius esset, adhuc sub distinctione cautum fuit; nam aut filios tribus pauciores habebat, aut tres, & deinceps: si tribus pauciores, veluti duos, patronus vocabatur ad virilem portionem, tam ex testamento, quam ab intestato: si unum, vocabatur in semissem; quo casu intelligendus est textus *in l. debitor* 40. §. 1. *Dig. de pignor. action.* junctis Cujacio *lib.* 3. *responsf. Papin.* & Fabro *ibi*, *l. Latinus* 83. *Dig. de legat.* 2. Si tres, aut deinceps, patronus omnino repellebatur, tam ex testamento, quam ab intestato, *dict.* §. *sed postea*: Ulpianus ita accipiendus *in l. si vero* 64. §. 5. *Dig. solut. matrim.* Quamvis enim jus duorum liberorum eximat libertum ab obligatione operarum, *l. libertinus* 37. *Dig. de oper. libert.* non tamen a successione locupletioris liberti, forsan ex eo, quia libertorum divitiæ odiosæ sunt, quia malis artibus creduntur comparatæ ab eo, qui heri servus, hodie liber apparet, ut docet Ulpianus *in l. Prator* 7. §. *præterea, Dig. de injuriis*: facit Tacitus *lib.* 4. *annal. Pudet*, inquit, *referre libertinos, qui ditiores spectantur.* Hinc exponendum erat, quam summam efficerent centum millia sestertiorum, ex mente legis Papiæ, quæ centenarium vocat illum, qui centum millia sestertiorum habet. Sed omnia persequi institutum non patitur; videndi sunt post Budeum, Alciatum & Georgium Agricolam Balduinus *ad tit. success. libert.* Connanus *lib.* 2. *comment. cap.* 9. *num.* 12. Hothomanus *lib.* 4. *antiq. Rom. de re nummar. cap.* 12. Antonius Augustinus *lib.* 2. *emendat. cap.* 9. Cujacius *lib.* 19. *observ. cap.* 31. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 66. Marcellus Donatus *ad Svetonium in Augustum, cap.* 83. Circa libertas etiam, necnon patronas nonnulla specialiter ea lege cauta sunt. Circa libertas, ut si quatuor liberos haberent, libere testamentum facerent. Ita tamen ut pro numero superstitum virilis pars patrono deberetur. Ulpianus *in fragmentis, tit. final.* §. 3. postea tamen Senatusconsulto Orbiciano statutum fuit, ut in successione libertæ ab intestato decedentis, exclusio patrono, libertæ filius, etiam vulgo quæsitus primum locum occuparet, *leg.* 1. §. 9. *Dig. ad Tertyl.* eoque referendus Paulus *in l. patrona* 18. *Dig. de bonis libert.* Circa patronam etiam cautum fuit; ut patrona jus idem assequeretur, quod habebat patronus ex edicto, si ingenua duorum, libertina trium, felici fœcunditate mater acclamaretur: liberi autem patronæ ingenuæ eodem jure frueretur, si trium liberorum jure mater honorata esset; patroni autem filiæ, si jus trium liberorum haberent Ulpianus *dict. tit. fin.* §. *patroni.* Eoque referendi sunt textus *in l.* 3. §. *ultim. Dig. si quid in fraudem patroni*, Julianus *in l. libertinus* 37. *Dig. de bonis libert.* Verba ipsius legis Papiæ ita ex veteribus fragmentis Consultorum restituit Jacobus Gothofredus *in l. Julia de maritandis, cap.* 24. *usque ad* 28. ad quæ legis Juliæ capita spectant textus *in l. liberto* 26. *Dig. de bonis libert. l. ex asse* 52. *Dig. ad l. Falcid. l. si juravero* 14. *Dig. de jurepatron. l. servi* 43. *Dig. ad l. Falcid. leg. si patronus* 44. §. *final. Dig. de bonis libert. l. si patronus* 29. *Dig. de donat. l.* 1. §. *interdum, Dig. si cui plus, l. virilis* 145. *Dig. de verb. signif.* pro quorum interpretatione videndi sunt Cujacius *li.* 5. *observ. cap.* 24. & *li.* 5. *qq. Pauli in leg. si patronus* 44. §. *ultim. Dig. de bonis libert.* Goveanus *in d. leg. ex asse* 52. Faber *ibi.* 1. *coniect. cap.* 15. Balduinus *de leg. Papia, pag.* 135. Bertrandus *de jure liberorum, cap.* 1. Illustr. Præceptor D. Franciscus Ramos *in eruditi. tract. ad legem Papiam, cap. de success. libert.* subtilissimus Primarius noster D. Josephus Zamora *in* §. *sed nostra, de success. libert.* Varia ergo lege Papia circa successionem libertorum cavebantur. Primum, ut succederet patronus cum filiis eorum in virili portione, §. *postea, Instit. de success. libert.* Secundo cum ex lege XII. Tabul. filii excluderent patronum, hoc procedebat in filiis liberti masculi, non in filiis feminæ; quia cum non sint in potestate, patronum non excludunt. Ulpianus *in fragmentis, tit.* 29. §. *in bonis, l.* 3. §. *si mancipii, de suis & legit. l. unica, Cod. de libert. universis.* nec Prætoris edicto admittebantur; tamen ex lege Papia filiæ admittuntur, & cum eis patronus in virilem portionem, si jus liberorum quatuor liberta habeat. Ulpianus ubi supra. Tertio etsi filia patroni admitteretur ut filia, ex lege XII. Tabul. *l.* 6. §. 1. *l.* 42. §. *ultim. de bonis libert.* admittitur tamen ex lege Julia, si jus trium liberorum habet. Ulpianus supra, §. *libert.* quo modo accipiendus est textus *in l.* 47. §. 1. *de bonis libert.* Quarto licet patrona ad successionem liberti admitteretur ut patronus, ex lege XII. Tabul. *l.* 17. *de bonis libert. l.* 1. §. 1. *Dig. de legit. tut. l.* 3. §. *hoc autem, Dig. unde legitimi, l.* 43. §. *penult. si quid in fraud. patroni*; non tamen ex edicto Prætoris, *l.* 1. *Cod. de bon. possess. contra tab.* Admittitur tamen ex lege Papia, si ingenua duos, libertina tres susceperit liberos, *l. Julianus* 37. *in fine, de bonis libert.* Ulpianus supra. Quinto ut patronæ filii, qui ex lege XII. Tabul. succedunt intestato liberto, *l.* 22. *de jurepatron. l.* 28. *de bonis libert.* quamvis Prætoris edicto excludantur, admittuntur tamen ex lege Papia, si eorum mater ingenua tres, libertina quatuor ediderit filios, *l.* 42. *vers. Paulus de bonis libert.*

10 Expositio §. sed postea, de success. libert.

Sed antequam hinc abeamus, exponendus est Justinianus *in* §. *sed postea, de success. libert.* dum docet, filio, filiave relictis, perinde deberi semissem ex lege Papia, ac si intestatus libertus sine liberis decessisset: quod postremum aut falsum est prorsus, aut saltem obscurum; nam ab intestato sine liberis defuncto liberto, as debetur patrono, modo duodecim tabularum legem attendamus, modo legem Papiam, *l.* 3. *de suis & legit. leg. filius* 114. §. 1. *Dig. de legat.* 1. *l. sed cum patrono* 6. *Dig. de bonor. possess.* de lege Papia indicium præbet textus *in l. virilis* 145. *Dig. de verb. signif.* juncta ejus inscriptione, quæ est Ulpiani *lib.* 10. *ad legem Juliam Papiam*, in quo libro, & sequenti Ulpianus agit de successione libertorum, ut constat *ex leg. iis autem* 11. *l. si libertus* 16. *Dig. de jurepatron. l. Julianus* 37. *Dig. de bonis li.* Conjectura eo spectat, ut credam, ex lege Papia patrono deberi solidum assem liberti defuncti sine liberis; nam ut ibi docet Ulpianus, virilis partis appellatio solidam hæreditatem interdum comprehendit. Quæ sententia juncta inscriptione, illud probat, ut portio hæreditatis, quæ est virilis concurrentibus liberis, sit solida illis deficientibus. Nec obstat appellatio *virilis*, quia hæc interdum solidi interpretationem admittit: quem textum ex mente Ulpiani ita accipit Cujac. ibi. Cui principio illud est consequens, falsum esse, patrono deberi seminem, filio, filiave concurrentibus, perinde ac ab intestato debetur, illis non concurrentibus. Qua difficultate oppressus Cujac. *li.* 3. *observ. cap.* 23. & *li.* 17. *cap.* 13. affirmat, pro verbo *intestatus*, legendum esse, *testatus*: quæ interpretatio plausibilior est, quam alia Roberti *li.* 2. *recept. cap.* 24. & *li.* 3. *animadv. cap.* 25. quem reprehendit ipse Cujacius sub nomine Mercatoris, *ad dict. cap.* 25. Sed eis omissis aliter exponunt Primarii nostri supra laudati textum illum, & docent, quod Justinianus censet, patrono deberi semissem, liberto intestato sine liberis defuncto, non quidem ex eo, quia solida hæreditas non deferatur, modo legem XII. Tabul. modo legem Papiam consulas; sed quia fi debitam (stricte sumpto verbo *debitam*) portionem spectes, hæc est omnino semis, nec ultra porrigitur debitæ, aut legitimæ portionis appellatio, quæ dumtaxat est relinquenda, nec fideicommissis onneranda, *l.* 2. §. *ultim. l. filius* 42. §. *ultim. Dig.*

de

de bon. libert. l. quia autem 6. §. si patronus, l. præterea 19. ff. si quis omissa causa testam. l. dotalem 61. ff. solut. matrim. leg. 3. §. si in testamento, ff. si quid in fraudem patroni, quibus in locis cum constet, totam hæreditatem liberti patrono deferri, ideo expresse docemur, partem, sive semissem deberi. Omnia hæc legis decemviralis edicti Prætoris, & legis Papiæ diversa composuit Justinianus sua constitutione, quæ exstat *in l. 4. C. de bonis libert. §. sed nostra, Instit. de success. libert.*

11 Explicatur præsens textus.

Sed ut jam ad præsentem textum regrediamur, cum hucusque tradita procedant tam ex jure Cæsareo, quam canonico, difficilis est præsens canon, quatenus in eo bona liberti ab intestato decedentis dividuntur in quatuor partes, nulla ex eis assignata patrono. Pro cujus difficultatis solutione sciendum est, primis Ecclesiæ sæculis fideles plerumque in Ecclesia servos proprios manumisisse, ut in ea deservirent; & si idonei essent, ad sacros ordines promoverentur, ut probavi *in c. 1. de servis non ordin.* & in similibus libertis nullum jus patronatus manebat, quia tantum officium divinum vice operarum promitti poterat, *c. eo libentius, de servis non ordin.* & manebat talis clericus tanquam libertus orcinus, cum manumissus esset ut ordinaretur. In aliis autem servis a fidelibus pro redemptione animarum suarum in Ecclesia manumissis nullum etiam juspatronatus patronus retinebat, *l. 54. tit. 35. lib. 2. legum Longebard.* ibi: " Si quis servum, aut ancillam " in Ecclesia, vel circa altare amodo liberum, vel liberam " dimiserit, sic maneat ei libertas, sicut ei qui Fulfreal in " quarta manu traditus, & Amundus factus est. nam qui Aldium facere voluerit, non eum ducat in Ecclesiam, nisi " alio modo faciat qualiter voluerit, sive per chartam, sive " qualiter ei placuerit. " Patrocinium tamen ita in Ecclesiam " transibat, ut si aliquo casu revocaretur ita manumissus in servitutem, non in dominium pristini domini, sed Ecclesiæ recideret, *l. 1. tit. 18. legum Alem.* ibi: *Si ancilla dimissa fuerit per chartam, aut in Ecclesia, & postea servo nupserit, Ecclesiæ ancilla permanet.* Et si ita manumissi sine liberis decedebant, Ecclesia illis succedebat, *tit. 58. legum Ripuar.* Unde cum servus, de quo in præsenti agitur, manumissus esset, ut sacris Ordinibus initiaretur, nullum patronum habebat, atque ita ejus successio nulli deferebatur a jure: sed quia non constabat bona ab eo relicta, intuitu Ecclesiæ fuisse acquisita, alias Ecclesiæ competerent, juxta adducta in titulo *de peculio cleric.* sed potius ab eo aliunde erant quæsita, & eis nisi manumissus esset in Ecclesia patronus succederet; ideo quia propter privilegium talis manumissionis patronus non occupat ea bona, jubent patres, ut in quatuor partes dividantur, quarum prima Episcopo, secunda Ecclesiæ: tertia pauperibus, quarta parentibus præstetur. Nec obstat canon 2. Concilii Tolet. 1. quia ibi Patres agunt de bonis, quæ habebat libertus ante manumissionem, peculio videlicet, de quo ad libitum dominus disponere valet. Nec etiam refragatur alter canon 74. Concilii Tolet. 4. nam in eo agitur de libertis ex servis propriis Ecclesiæ manumissis, quibus Ecclesia succedit jure proprio, cum ex propria familia manumissi essent, & intuitu ejus omnia quæsiissent.

C A P U T III.

Innocentius III. a *Nivernensi Episcopo, & N. Sancti Benigni Divotien. & N. Teloci Abbatibus.*

CUm dilectus filius N. Abbas de *b* Buxeria ad nostram nuper præsentiam accessisset, & pro causa, quam adversus venerabilem fratrem nostrum N. Episcopum *c* Eduen. habebat, ibidem diutius expectasset, tandem nuncius ejusdem Episcopi supervenit: quibus volentibus ad invicem litigare, venerabilem fratrem nostrum I. *d* Viterbien. Episcopum, sancti Clementis Card. concessimus auditorem. Ipsis igitur in ejus præsentia constitutis, Abbas proposuit antedictus, quod cum N. Archipresbyter de Alerio se, ac sua ad participationem orationum monasterio de Buxeria pietatis intuitu obtulisset, quibusdam rebus suis usui suo simplici reservatis, de manu cujusdam fratris ejusdem cœnobii augmentationem *e* coronæ, in signum illius oblationis accepit: & quod hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed nomine monasterii possideret, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret, sæpe fuit in communi Capitulo protestatus. In hoc etiam publice per viginti annos fere idem Archipresbyter, nullo contradicente, vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam id omnibus notum fuerat. Nam Abbas de Buxeria, qui pro tempore fuerat, & ipsi monachi, rebus ipsius, non secus quam alii rebus propriis monasterii, sciente Episcopo Eduen. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice utebatur. Id autem quod mente composti dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas, & monachi res sic legitime datas, & alias, quas Archipresbytero ipsi concesserant ad utendum, ad suum monasterium reducere vellent, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solum res *f* Archipresbyteri, verum res ipsius monasterii occupavit, quas cum in bona pace repeterent ipsi, ut in rebus illis ei posset grassandi materia plenior indulgeri, Sedem Apostolicam appellavit, in Octavis B. Martini proxime præteriti terminum appellationi præfigens. Econtra prædicti nuncius Episcopi allegavit, quod quando illa donatio facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cum interrogarus fuisset a monachis: Vis tu habitum suscipere monachalem? & respondisset: Volo; statim interrogatus ab alio: Vis tu esse asinus? respondit similiter: Volo, sicque prædicti monachi eum ad suum monasterium deportarunt: quod idem nuncius se obtulit probaturum. Præfatus siquidem Abbas, cum ad assertionem partis suæ quosdam testes incontinenti produceret, nos ipsos recipi fecimus, & diligenter audiri, quorum attestationes cum interloquendo decrevissemus publicari debere, quoniam super illis capitulis pars Episcopi nolebat testes producere, super quibus idem Abbas testes produxerat, ipsæque fuissent in publico recitatæ, disputatione super attestationibus ipsis habita diligenti, multa fuere contra dicta testium allegata. Cumque renunciatum fuisset a partibus, dictus Card. quæcumque fuerunt hinc inde proposita nobis, & fratribus nostris fideliter recitavit. Quibus auditis & cognitis sufficienter, intelleximus esse probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis velut ultimam exprimens voluntatem, asserit se, ac sua monasterio de Buxeria contulisse. Unde cum requisitus esset ut conderet testamentum, respondit se non posse *g* testari, quia se, & sua contulerat monasterio sæpedicto. Et licet unus solus testis dixerit se vidisse, quando præfatus Archipresbyter se, & sua obtulit monasterio; quia tamen alii testes dixerunt, se audisse ipsum Archipresbyterum in Abbatis præsentia confitentem, & quod prædictum est, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer *h* adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Episcopi asserebat se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans, tanquam phreneticus alienatus erat a mente, unde non valuit quod expressit: nos super his, & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, cum fratribus nostris diligenti deliberatione habita, eamsam ipsam vobis sub hac forma duximus committendam, quod nisi prædictus Episcopus legitime comprobaverit sæpedictum Archypresbyterum suæ mentis *i* compotem non fuisse, cum ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio quæcumque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime comprobaverit prædictum Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata *k* mente dixisse, ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ, cujus administrationem gesserat dum vixisset, restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cum idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur. Nullis litteris obstantibus, præter assensum partium, &c. Quod si non omnes, &c. tu frater Episcope cum eorum altero. Datum Romæ, &c, IV. Non. Jun.

N O T Æ.

1 N*ivernen.*) Ita restituo inscriptionem, & litteram hujus textus ex ipsis epistolis Innocentii III. editis a Cardinale Sirleto, *fol.* 111. Nivernensis civitas Galliæ, provinciæ suæ caput, ita dicta est a Niveri fluvio, qui in Ligerim fluit, ut referunt Cæsar *lib. 7. c. 10.* Papirius Massonius *in descrip. Francia, fol.* 31. Habet Ecclesiam Cathedralem dicatam D. Cyro, cujus Prælulum catalogum referunt Democrates *in l. de Sacrificio Missæ*, Chenu *in chron. Gallia, fol.* 250. Fratres Sammarthani *to.* 3. *Gallia, fol.* 791. Guillelmo ejus Ecclesiæ Episcopo missa est præsens decretalis, de quo Fratres Sammarthani *to.* 3. *Gallia, fol.* 791.

b *Buxeria.*) Quod monasterium est Ordinis Cisterciensis, olim dictum Triumfontium, de quo hæc Robertus Claudius *in sua Gallia* refert. (Buxeria cœnobium Cisterciensis Ordinis, diœcesis Eduensis, olim Triumfontium appellatum, juxta tria stagna ad Oscarum fluvium, anno 1130. die 13. Martii fundatum est ab Illustrissimis Burgundiæ Ducibus, ut nonnulli putant: sed alii probabilius Nobiles Dominos de Sombero-

berone auctores illius existimant. „Aliqui de ipso monasterio refert Manrique *tom.* 1. *annalium Cisterciens. anno* 1130. *c.* 6. Fratres Sammarthani *to.* 4. *Gallia Christ. fol.* 208.

3 c *Eduen.*) Edua urbs celeberrima est Galliæ, cujus populi clarissimi Celtarum vocantur a Mela *l.* 3. *c.* 2. Ausonio *parental.* 4. Ejus civitatis meminerunt Govelinus *l.* 2. *de rebus Pii Secundi*, ibi: *In Burgundia sunt Edui, Celtarum fere omnium quondam principes.* Tacitus *l.* 11. *annalium*: *Primi Edui Senatorum in Urbe jus adepti sunt, datum id fœderi antiquo.* Sidonius *l.* 5. *ep.* 18. Aymonius *l.* 1. *c.* 5. Cæsar *l.* 6. *de bello Gallico*. Etiam dicta fuit Augustodunum, ut probant Fratres Sammarthani *tom.* 2. *Gallia Christiana, fol.* 25. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Lazaro dicatam, cujus Præsulum seriem referunt Fratres Sammarthani *ubi supra*, Chenu *in Chron. Gallia, fol.* 55. Gualtero ejus Præsuli in præsenti rescribit Innocentius.

d *I. Viterbien.*) Joannem videlicet Lombardum, qui creatus fuit Cardinalis tituli Sancti Clementis a Cœlestino III. ut refert Ughellius *to.* 1. *Italia sacra, fol.* 310. *n.* 10.

e *Augmentationem coronæ.*) Quod erat signum oblationis sui, & rerum suarum, ut probat Cironius *ad tit. de donat.* non tamen ideo fiebat ita oblatus monachus, ut probavi *in c. in præsentia, de probat.* ubi hæc verba illustravi.

5 f *Res Archipresbyteri.*) Non intuitu Ecclesiæ acquisitas; nam de illis Archipresbyter disponere non poterat, unde ad Ecclesiam spectabant; sed de propriis, & patrimonialibus, in quibus cum non haberet cognatos ab intestato venientes, Ecclesia succedebat, juxta supra adducta *in c.* 1.

g *Non posset testari.*) Non quia monachus esset, juxta tradita *in c.* 2. *de testam.* sed quia non habebat bona, de quibus disponeret, cum omnia secum monasterio obtulisset.

h *Adminiculantes.*) Non enim de uno, sed de diverso deponebant; & ita adminiculantes dicuntur, & cum eis ita probavit Abbas oblationem; alias si unus testis tantum de confessione oblationis deponeret, & alius testis de oblatione ipsa, non probasset sufficienter Abbas, ut exponit Costa *in l. si ex cautione, fol.* 379. *n.* 2. *C. de non n. pecun.* 6

i *Compotem non fuisse.*) Quæ negativa convertitur in affirmativam, ut probavi *in cap. ad audientiam, de probat.*

k *Alienata mente dixisse.*) Furiosus enim non potest facere testamentum, *l. neque, C. de codicil. §. furiosi, Instit. quibus non est permissum facere testamentum.* Donellus *lib.* 6. *comment. c.* 5. Sesse *tom.* 1. *decis.* 56. Rodericus Suarez *alleg.* 1. in qua parte observandi sunt textus *in l.* 1. *de suis & legit. hered. l.* 15. *§. filius*, & *§. ult. ff. de inoffic. l. filius* 60. *ff. de acquir. hæredit. l.* 17. *§. si impubes, ff. de instit. act.* & alii quos adduxi *in cap.* 1. *de test.*

T I T U L U S XXVIII.

De sepulturis.

C A P U T P R I M U M.

a Leo III.

NOs instituta majorum Patrum considerantes statuimus, unumquemque in majorum suorum sepulchris jacere, ut Patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & magister alienam elegit ut propriam. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam *b* partem sui judicii illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum sint consolationum socii, ut fuerint passionum: & sic demum ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per Prophetas locutus est dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui; sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

N O T Æ.

1 a L*eo III.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc t. c.* 3. & post Concilium Lateran. sub Alexandro III. *p.* 43. *de sepult. c.* 2. & ex epistola Leonis III. textum hunc citant Antonius August. *in notis ad* 1. *collect. in d. c.* 2. Cironius *in paratit. ad hunc tit.* Nicolaus Lemaistre *de jurib. Episc. l.* 2. *c. ult.* Unde cum in aliqua ex epistolis ipsius Pontificis editis a Vinnio *tom.* 2. *Conciliorum*, Baronio *tom.* 9. *anno* 796. & 799. non reperiatur, credo deductum esse ex aliqua epistola, quæ temporis injuria periit. Leo III. creatus fuit Pontifex die 26. Decembris anno 795. & Ecclesiam rexit usque ad annum 816. ut referunt Baronius, & Coriolanus *in eodem anno*, Ludovicus a Sancto Carolo *in Biblioth. Pontificia, verbo Leo tertius.*

b *Tertiam partem.*) De qua portione parochiali agemus *infra, in c. in nostram*, hoc titulo.

COMMENTARIUM.

2 Conclusio traditur & probatur.

EX hac Leonis epistola sequens communiter deducitur assertio: *Unusquisque sibi potest eligere sepulturam ubicumque voluerit; decedens autem sine electione, in majorum suorum sepulchro est sepeliendus.* Probant eam textus *in c. Ebron, c. unaquæque, c. ubicumque, c. placuit*, 13. *q.* 2. *c. ult. in princip.* 16. *q.* 1. *c.* 3. *c. de uxore, in princ.* & §. 1. *hoc tit. c. nimis*, §. 1. *de excess. Prælat. c. plerique, de pactis, c. ut privilegia, de privileg. c. cum quis, c. is qui, fin. hoc tit. in* 6. *c.* 1. *de pactis, eodem l. Clement. dudum*, §. *verum, hoc tit. Clement. final.* §. *final. de pœnis*, cum aliis congestis a Crespetio *in summa, verbo Sepultura.* Consonat lex 5. *tit.* 15. *partit.* 1. Illustrant ultra laudatos in præsenti a Garanna, & Barbosa, idem Barbosa *l.* 2. *Juris Eccles. c.* 10. *n.* 10. & *de offic. Parroch. c.* 26. Petrus Gregorius *l.* 1. *partit. tit.* 17. *c.* 5. & *l.* 2. *syntagm. c.* 13. *n.* 6. & *l.* 33. *c.* 23. Vighel. *in method. jur. can. fol.* 451. Tondutus *resol. canonic. c.* 115. Valenzuela *cons.* 18. Basilius *de matrim. l.* 5. *c.* 13. §. 2. Parladorius *different.* 66. §. 3. Fragoso *de regim. Christ. Reip.* 3. *p. l.* 5. §. 17. *n.* 529. Zerda *in Judith, tom.* 1. *c.* 8. *vers.* 1. *fol.* 391. Cabreros *l.* 2. *de metu, c.* 5. *n.* 85. P. Mendo *de jure academ. l.* 3. *q.* 50. Frances *de Eccles. Cathed. c.* 17. Murga *tom.* 2. *disquisit. mor. tr.* 8. *disquis.* 1. *cum seq.* Altesserra *lib.* 1. *differt. c.* 12.

3 Impugnatur tradita assertio.

Sed hac assertio difficilis redditur ex sequenti juris consideratione; nam sive testator eligat sepulturam, sive non eligat, intra Ecclesiam non est tumulandus, *c. nullus* 13. *q.* 2. Concilium Brachar. 1. *can.* 18. ibi: *Corpora defunctorum nullo modo intra Basilicam Sanctorum sepeliantur, sed si necesse est, de foris circa murum Basilica.* Concilium Arelat. sub Carolo, *c.* 21. Alia congerunt Antonius Augustinus *in epit. l.* 26. *tit.* 10. Limdembrogius *in glossario, verbo Mortuos*, Savarus *in notis ad D. D. Gonzal. in Decretal.* Tom. III. *Sidonium, l.* 3. *epist.* 12. Menardus *ad Sacram. D. Gregorii, fol.* 238. Ergo sive electa sepultura, sive non, defunctus decedat, intra Ecclesiam non est sepeliendus. Augetur primo hæc difficultas, nam etsi admittamus jam temporibus Leonis III. catholicos defunctos intra Ecclesiam sepeliri, non tamen ideo in sepulchro majorum erant sepeliendi, sed potius pro personarum distinctione, ut si clerici sint, in Ecclesia ubi resident, *c. ubicumque* 3. *q.* 2. si monachi, in proprio monasterio, *c.* 1. 16. *q.* 1. si laici in Ecclesia Cathedrali, *ex eodem c.* 1. Igitur non sunt necessario tumulandi in majorum sepulchro. Secundo difficilis est præsens textus, dum supponit, dari sepulchra majorum, in quibus rationeillationis cadaverum parentum habeat quis dominium in eis; cumcertum sit in locis sacris, & religiosis, utpote exemptis ab hominum commercio, nullum posse dari dominium, *l. in tantum*, §. *sacra, ff. de rerum divis.* §. *nullius, Instit. eodem tit.* Igitur etiam in sepulchris, ubi sepulti sunt parentes, nullum datur dominium.

4 De diversis sepulturæ modis.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus illustratione primo sciendum est, sepulturæ jure naturali corporibus debitæ, ut fuse prosequitur P. Faber *l.* 2. *semestr. c.* 1. pro diversitate nationum usum varium fuisse: aut enim hominibus, vel animalibus devoranda defunctorum corpora objiciebant, vel aliquiex quatuor elementis commendabant, videlicet vel aeri exponebant, vel aquis immergebant, vel igne consumebant, aut terra condebant. Essedones populi Asiæ ad parentum funera vocati eorum cadavera edebant, honestius, & sanctius esse existimantes, ab hominibus, quam a vermibus devorari: & ut hac ratione magnam pietatem ostenderent, seque illos juxta secum amare profiterentur. Herodotus *l.* 4. Strabo *l.* 11. idem referunt de Sidonibus Zenodotus *in collect. cent.* 5. *proverb.* 25. de Indis Herodotus *l.* 3. de Ponticis D. Hieron. *contra Jovin. lib.* 2. de aliis Tertullianus *contra Marcionem*: ex quibus illustrat Spondanus *de cœmeteriis sacris, l.* 1. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 1. Barcæi, gens Hesperia, cadavera vulturibus devoranda objiciebant, eo quod aves illas sacras existimabant. Refert Ælianus *l.* 1. *hist. anim. c.* 22. Idem tradit de Iberis Justinianus *l.* 41. & de aliis Spondanus *d. c.* 4. *n.* 2. Alex. ab Alex. *l.* 3. *genial. c.* 2. Silius Italicus *l.* 3. quem usum reprehendit Dausquejus *ad orat. de zona Basilii Seleuci*. Sic etiam Æthiopes defunctorum corpora in flumina projicere consueviſse, existimantes id optimum esse sepeliendi modum, tradit Diodorus Siculus *l.* 3. *c.* 1. cujus moris rationem illustrat Spondanus *d. cap.* 4. Alii defunctorum corpora aeri dissolvi cupientes, arboribus affigebant, ut Scythæ. Silius *l.* 13. Tabareni, D. Hieronymus *l.* 2. *contra Jovin.* illustrat Spondanus *d. c.* 4. Combustione etiam, & igne cadavera consumenda esse, politiores gentes tenuerunt ut Romani, & Græci, a quibus Galli, & Germani acceperunt, ut referunt Cæsar *de bello Gallico*, Tacitus *de moribus German.* Si-